

Kolobocije z ratifikacijo sporazuma med Slovenijo in Unescom so trajale dolgih osem let

Državni zbor je pred slabim mesecem, natančneje 9. julija 2020, končno sprejel Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Republiko Slovenijo ter Organizacijo združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) o preoblikovanju IZUM – Regionalnega centra za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti v Mariboru v center 2. kategorije pod pokroviteljstvom Unesca in o njegovem delovanju. Tisto, kar posebej zbode v oči, pa je podatek, koliko časa je zakonodajalec potreboval za to, da je sporazum sploh ratificiral.

Piše: Tomaž Seljak

Foto: Izum.si

V Unesco so dosedanje ignorantsko obnašanje slovenske vlade komentirali, češ da je to dokaz, da vlada Republike Slovenije ne podpira mednarodne vloge IZUM, da pa se Unesco glede tega z njo ne bo prepiral.

Ratifikacija pomeni potrditev oz. priznanje podpisanega mednarodnega sporazuma, ki je podvržen mednarodnemu pravu. Z aktom ratifikacije postane sporazum kot mednarodni pravni vir del slovenskega pravnega reda in se uporablja neposredno. Uvodoma navedeni zakon je Državni zbor sprejel z glasovi vseh 82 prisotnih poslancev brez razprave in predvsem brez kakršne koli obrazložitve, zakaj je od podpisa sporazuma z **Unescom** leta 2012 do njegove ratifikacije preteklo dolgim osem let.

Poleg dejavnosti **IZUM** (Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti s sedežem v Mariboru) sporazum z Unescom določa tudi sestavo 5-članskega upravnega odbora IZUM, kar je **Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport** doslej ignoriralo. Verjetno tudi zato, ker navedeni sporazum ni bil ratificiran v Državnem zboru in naj bi zato ne bil obvezujoč. Kaj sedaj, ko je oz. bo sporazum z Unescom postal pravno obvezujoč, vlada in Državni zbor pa junija nista podprla predloga Državnega sveta za razveljavitev **46. člena Zakona o knjižničarstvu**, kar bi vladi omogočilo, da v aktu o ustanovitvi IZUM določi ustrežnejšo sestavo upravnega odbora IZUM, skladno z *Zakonom o raziskovalni in razvojni dejavnosti* in navedenim sporazumom z Unescom? Sta si vlada in parlament po enem mesecu premislila in so nekateri poslanci pozabili, kako so pred enim mesecem zagovarjali obstoječo sestavo najmanj 9-članskega upravnega odbora IZUM po Zakonu o knjižničarstvu in zavrnilo predlagano spremembo?

Kaj pomeni status Unescovega centra

Aprila leta 2010 je Unesco povabil dr. **Francija Demšarja** in mene, da na *SEE Expert Meeting and Ministerial Round Table 21.* in 22. maja 2010 v **Tirani** predstaviva *COBISS.Net Regional Network for Supporting Knowledge and Evaluating Research Performance*. Ob zaključku navedenega dogodka mi je predstavnica Unesca predlagala, da IZUM pridobi statusa Unescovega centra 2. kategorije po predpisanem postopek evalvacije in nominacije. Decembra 2010 je IZUM obiskal **Joie Springer** (Senior Programme Specialist of Unesco), junija 2011 pa še **René Cluzel** (evalvator dejavnosti IZUM-a). Slednji se je takrat v **Mariboru** sestal tudi z direktorjem **Nacionalne biblioteke Srbije**. Sledilo je usklajevanje besedila sporazuma (preko **Slovenske nacionalne komisije za Unesco**), pri čemer je bila edina težava sestava upravnega odbora IZUM. Unesco ni pristal na to, da bi upravni odbor IZUM lahko imel do 9 članov in je vztrajal pri 5-članskem upravnem odboru.

V zapisu razgovora gospe **Darje Golež** iz našega veleposlaništva v **Parizu** s predstavnikom Unesca **Sanjajo Mishra** 17. oktobra 2011 lahko preberemo: "*Vse njegove pripombe in predlogi so šli v smeri uspeha nominacije. Izrazil pa je zaskrbljenost, da se zaradi neskladnosti slovenskega predloga sestave Upravnega odbora (z 35 C/22) lahko zgodi, da nominacija ne bo dobila zelene luči na Izvršnem odboru ali na Generalni konferenci.*"

Rezultat usklajevanja je bil 5-članski upravni odbor IZUM:

- (a) predstavnik/ca slovenske vlade ali njegov/njen imenovani/a predstavnik/ca;
- (b) predstavnik/ca generalnega direktorja Unesca;
- (c) predstavnik/ca sveta COBISS.Net;
- (d) predstavnik/ca skupnosti uporabnikov iz Slovenije;
- (e) predstavnik/ca zaposlenih v centru.

Generalna skupščina Unesca je IZUM podelila status Unescovega centra 2. kategorije (Regionalnega centra za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti) novembra 2011, sporazum med Republiko Slovenjo in Unescom pa sta podpisala takratna direktorica Unesca **Irina Bokova** in naš takratni minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport dr. **Žiga Turk** septembra 2012 ([vir](#)).

Navedeni status je za IZUM vsekakor prestižnega pomena, drugih koristi pa IZUM doslej od tega ni imel, a bi bilo lahko drugače, če dosedanje vlade ne bi imela do projekta **COBISS.Net** *skrajno podcenjevalnega odnosa*. Na pobudo **Evropske komisije** je bil leta 2016 Unesco pripravljen projekt COBISS.Net, ki bi ga financirala Evropska komisija (10 milijonov evrov) mimo standardnih razpisov, prevzeti pod svoje okrilje, a za to potrebne politične podpore slovenske vlade ni bilo mogoče pridobiti. Aprila 2016 je IZUM obiskal predstavnik Unesca **Bhanu Neupane** in potrdil možnost, da Unesco sklene pogodbo z Evropsko komisijo, če sem jaz pripravljen še naprej koordinirati projekt, ker Unesco za vodenje navedenega projekta nima človeka z ustreznimi izkušnjami.

Junija 2016 je sledil sestanek s predstavniki dveh direktoriatov Komisije (**EAC** in **NEAR**) v Bruslju, ko sva dobila usmeritve glede predlaganja projekta s strani **Slovenije** na *Ministerial Meeting of the Western Balkans Platform on Education and Training 27.* in 28. junija v **Sarajevu**, ali na *Western Balkan Summit 5.* julija v Parizu, a se za to z **MZZ** in **MIZŠ** ni bilo možno dogovoriti. Gospod Neupane je takrat komentiral, da je to poleg neupoštevanja sestave upravnega odbora IZUM po sporazumu z Unescom iz leta 2012 še en dokaz, da Vlada Republike Slovenije ne podpira mednarodne vloge IZUM, da pa se Unesco glede tega z vlado ne bo prepiral.

Če sem prav informiran, je bil Bhanu Neupane na pobudo IZUM in MIZŠ letos januarja imenovan za predstavnika Unesca v Svetu COBISS.Net, ki pa ni organ upravljanja IZUM.

Neustrezna sestava Upravnega odbora

Problematika sestave upravnega odbora IZUM skozi pretekla leta je opisana v več člankih in sestavkih na www.zacobiss.net: nekompetentnost večine članov za odločanje o strateških razvojnih vprašanjih IZUM-a, konflikti interesov zaradi finančne in še kakšne druge odvisnosti predstavnikov uporabnikov od vladnih

struktur in samega IZUM ter neupoštevanje pogojev za mednarodno perspektivo IZUM. Upravni odbor IZUM sprejema letne programe dela in letna poročila IZUM rutinsko. Kritičnih navedb in razvojnih težav bodisi ne prepozna bodisi jih prikriva, o problemih, ki so posledica neustreznega odnosa pristojnih ministrstev do IZUM in projekta CIOBISS.Net, pa ne razpravlja, da se ne bi kdo komu zameril.

Sestava upravnega odbora IZUM, kot jo določa sporazum z Unescom, ustreza določilu *Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti*:

"Javni infrastrukturni zavod upravlja upravni odbor, v katerem so predstavniki ustanoviteljice, predstavniki zaposlenih in predstavniki uporabnikov oziroma zainteresirane javnosti. Upravni odbor ima od pet do devet članov. Število članov mora biti liho, pri čemer nobena od treh strani v upravnem odboru ne sme imeti večine."

To pa je v nasprotju s 46. členom *Zakona o knjižničarstvu* (ZKnj), ki določa najmanj 9-člansko sestavo upravnega odbora s prevladujočim vplivom uporabnikov. Vsa dosedanja prizadevanja za spremembo/razveljavitev 46. člena ZKnj (od leta 2011 dalje), da bi vlada lahko ustrežnejšo sestavo organa upravljanja IZUM in kriterije za zagotovitev potrebne strokovne kompetentnosti njegovih članov določila v ustanovitvenem aktu IZUM skladno s specifičnostjo dejavnosti in razvojnimi usmeritvami IZUM, so bila neuspešna.

Tisti, ki nasprotujejo spremembi obstoječega modela upravljanja IZUM s pojasnili, kako pomemben je vpliv knjižnic na delovanje sistema COBISS preko Upravnega odbora IZUM, načrtno zavajajo ali pa delovanja organa upravljanja IZUM ne poznajo. Vpliv predstavnikov knjižnic je praktično omejen na rutinsko potrjevanje *Letnega programa dela* IZUM, če so upoštevane kadrovske in finančne omejitve, ki jih zapove MIZŠ. Da so v njem upoštevane potrebe knjižnic, IZUM poskrbi v naprej v skladu s svojimi zmožnostmi. Nobene usmeritve ali problemi, ki zadevajo interese knjižnic in delovanje COBISS, se ne rešujejo preko članstva v upravnem odboru IZUM. Imajo pa knjižničarji pomembno vlogo pri izbiri direktorja IZUM, ko zagotovijo potrebno število glasov za tistega kandidata, ki ustreza Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvu za kulturo. Skratka, ker so knjižničarji v marsičem odvisni od svojih ministrstev, so praviloma prisiljeni upoštevati mnenja državnih uradnikov (prisotnih na sejah ali delujočih iz ozadja). Vse navedeno je možno preveriti z vpogledom v zapisnike sej Upravnega odbora IZUM.